

katsauksia

Skandinaavit Reykjavikissa

KONFERENSSIN ULKOISET PUITTEET

Konferenssi järjestettiin Islannin yliopiston alueella sijaitsevista rakennuksista. Konferenssin osallistujilla oli mahdollisuus myös käyttää aivan lähellä sijaitsevan Nordens Husin tiloja. Varsinainen ohjelma oli kolmipäiväinen. Maanantaina kuunneltiin kahta alustajaa ja tiistaina sekä keskiviikkona yhden alustajan puheenvuoro konferenssiteemasta, joka oli: Voiko tutkimus vaikuttaa joukkotiedotusvälineisiin? Alustajille oli valittu myös omat opponentit. Alustusten jälkeen oli mahdollisuus keskusteluun. Myös ryhmätyöt käynnistettiin maanantaina; konferenssissa työskenneltiin ainakin yhdeksässä ryhmässä. Myös spontaaneja ryhmiä syntyi (mm. naistutkimusryhmä).

KONFERENSSIN SISÄLTÖ JA MUUTAMIA KRIITTISIÄ ARVIOITA

Pohjoismaisten tiedotusalan tutkijatapaamisen funktiota ja merkitystä voi tarkastella monesta näkökulmasta. Kun kyseessä on monikymmenpäinen ihmisjoukko, joka lentää eri puolilta Pohjolaa, syventymään kolmeksi päiväksi tieteellisiin ongelmiin, arvaa, että odotukset ja käsitykset päivien merkityksestä vaihtelevat. Kantoja löytyy tiukan tieteellisestä puhtaaseen seuramatkailuun. Siksi minulla on mahdollisuus esittää matkasta vain oma subjektiivinen arvioni. Arvion subjektiivisuus korostuu myös siksi, että konferenssista kokonaisuutena oli vaikea saada ku-

vaa. Osanottajia oli tavanomaista enemmän ja heti ensimmäisenä päivänä siirryttiin työskentelemään ryhmiin, joiden aiheet olivat varsin spesifejä. Kun ryhmistä ei esitetty minkäänlaisia työskentelykuvausta tai yhteenvetoa, jäi suuri osa konferenssitoiminnasta arvailujen varaan.

Kukin osallistuja sai käsityksen konferenssin toiminnasta vahvasti oman ryhmänsä kautta - epäviralliset tapaamiset tahtoivat jäädä vähiin tiiviin ohjelman vuoksi.

Itse odotin konferenssilta ainakin kahta asiaa:

1. Yleiskatsausta pohjoismaiseen tiedotustutkimukseen, sen ongelmanasetteluihin ja sen tulevaisuuteen;
2. Tutkijakontakteja, tutkimusideoita ja kuvausta omalta tutkimusalaltani.

Kuinka nämä odotukset täyttyivät, voi lukea vaikkapa rivien välistä seuraavan katsauksen myötä.

VAPAAMUOTOINEN NÄKEMYKSESTÄ TÄSTÄ KONFERENSSISTA JA KONFERENSSEISTA YLEENSÄ

Kokouksen paha/hyvä puoli oli, että se pidettiin eksoottisessa Islannissa, muotivillityksen kohteena olevassa maassa. Konferenssiin saapui runsaasti kesälomaansa viettäviä tiedotustutkijoita. Paitsi että paperit oli laadittu aivan ilmeisesti lomamielellä, lomaa pyrittiin jatkamaan Islannissa erilaisten konferenssin jälkeen järjestettävien sight-seeingien muodossa. Konferenssiin lähtemisen motivaatiot saattoivat siis painottua varsin eri tavoin. Tässä mielessä on ymmärrettävää, että vakavaan tieteelliseen pohdiskeluun ei liennyt aikaa eikä harrastusta. Yhden ryhmän työskentelystä tosin

kuulin kiittäviä lausuntoja - ryhmään ei tullut lopulta kuin kaksi henkilöä, jotka solmivat ilmeisen intensiivisen ja hedelmällisen tutkimuskontaktin. Kummatkin joutuivat toteamaan, että näin kiintoisia keskusteluja ei aiemmissa tilaisuuksissa ole ollut mahdollisuutta käydä. Mutta keskustella 30-40 hengen ryhmissä: sula mahdottomuus.

Konferenssin järjestäjien puolesta on sanottava, että lyhyeen keston oli varauduttu pyytämällä osanottajien alustukset hyvissä ajoin etukäteen. Näin yleisöesitelmienkin pitämistä saattoi seurata suoraan paperista - harva esitelmöitsijä uskaltautui paperinsa ulkopuolelle. Niinpä osa esitelmistä muodostui kuiviksi sisälukuesityksiksi, jotka eivät suuria keskustelun laineita nostattaneet. Piristystä tosin haettiin esitelmiä kommentoivan diskussantin muodossa.

Yleisötilaisuuksissa puitiin konferenssiteemaa. Svennik Høyer Norjasta tarkasteli väline-teoriaa ja -käytäntöä yhteistyö- ja konfliktitilanteessa. Kysymyksenasettelu oli kenties konferenssin kiintoisin: tiedämmekö me tutkijat, mitä oikeastaan teemme ja miksi? Erik Norddahl Svendsen esitti kommentit tanskaksi, joten se siitä. Preben Sepstrup - niinikään tanskalainen - käsitteli aihetta hieman laajemmin ulottaen pohdiskelunsa joukkotiedotuksen rooliin yhteiskunnassa. Mikä uusi ja kiehtova näkökulma! Kommentoijana oli Gunnar Andren Ruotsista.

Edellä mainituissa alustuksissa oli yksi yhdistäväpiirre: pyrkimys tutkimuksen (ja tutkijoiden) luokitteluun. Høyer oli valinnut luokikseen: 1. *kriittinen tiedotustutkija* ja 2. *empirinen tiedotustutkija* (tunnuspiirteenä mm., että yleisön intresseistä ei voi sanoa mitään, ellei niitä ole rekisteröity hyväksytyillä ja yleisesti tunnustetuilla tutkimusmetodeilla). Kolmas, 'kaatoluokka', oli Høyerillä 3. *praktikot*, joiden mielestä tutkimus on hyödytöntä ja kiinnostamattonta.

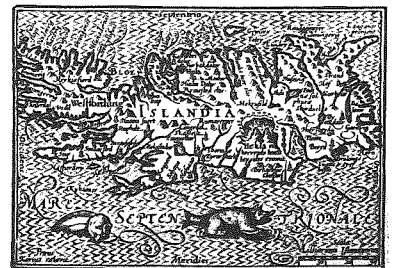
Sepstrupin luokitus jakaa taas tutkimukset eri tyyppeihin. On olemassa A-tutkimusta, joka käyttää hyväksi koettuja traditionaalisia metodeja ja pyrkii olemassaolevan yhteiskunnan tavoitteiden hyödyttämiseen. B-tutkimusta taas on sellainen, jonka avulla yhteiskuntaa pyri-

tään muuttamaan tiettyyn suuntaan, eli Sepstrupin mukaan sosialistiseksi yhteiskunnaksi. Kolmas tutkimustyyppi, C-tutkimus pyrkii olemaan neutraalia ja kuvailevaa, ns. objektiivista tieteellistä tutkimusta. Pääkategoriat ovat kuitenkin A ja B. A suuntautuu käytännön ongelmien ratkaisuun, B taas käyttää ymmärtävää otetta.

Ainakin minua askarrutti esitelmissä esiintynyt pyrkimys ns. kriittisen ja muun tutkimuksen jyrkkä erottaminen toisistaan. Haetaan-ko legitimaatiota selvästi havaittavalle 'seisovalle vedelle', pahaenteisen harmaalle ja tasapäiselle pohjoismaiselle raportti- ja selvityskirjallisuudelle?

Tiistaina pidetty Lars Höglundin alustus Viestintä ja hyvinvointi poikkesi jo huomattavasti itse teemasta ja ehkä koko joukkotiedotustutkimuksen omimailta alueelta. Informaatioyhteiskunta-ajattelu oli punaisena lankana, jonka solmitsemista "informaatiohuollon" avulla suunnitellaan. Lisääntyvä tiedon tulva on saatava aisoihin. Uusi viestintätekniikka nähdään yhä tapana ratkaista perimmältään yhteiskunnallisia ongelmia.

Höglundin esitelmää kritisoi allekirjoittanut. Informaatioyhteiskunta-ajattelu kaikkine lieveilmiöineen on tiukasti juurtunut myös pohjoismaiseen tutkimukseen: se hyväksytään ikään kuin jo vallitsevana tilana tai olemassaolevana tosiasiana, johon voi sopeutua vain tietokone-tekniikan avulla. Toisaalta kuitenkin valitetaan ns. tietokuilun vain kasvavan: jos haluaa tietää, täytyy tietää etukäteen. Kuinka yhteiskunta, jolta itse asiassa puuttuu oleellista tietoa (informaatiota) voi kutsua itseään informaatioyhteiskunnaksi?

Höglund osoittaa myös kuinka pohjoismainen tiedotustutkimus on - täysin muiden alojen tutkimusta muistuttaen - selvästi keskittynyttä. Tutkimuksistaan raportoivat säännöllisesti vain tietyt henkilöt, yhteenlaskettuna noin 40 persoonaa. Muu joukko taapertaa bibliografioissa mukana yhdellä ainokaisella raportillaan tai artikkelillaan. Tämä on hyvä pitää mielessä silloin, kun arvostellaan tutkimusta esim. epäteoreettisuudesta. Tällöin kenties arvostellaankin vain tuota 40 aktiivisen julkaisijan joukkoa.

Kaiken kaikkiaan raportoiminen teoreettisesta tutkimuksesta ja empiirisestä työstä ovat kaksi eri asiaa. Teoreettisten töiden julkaisukynnys on korkea - puhumattakaan tiedon saatamista "helposti luettavaan journalistisen jutun muotoon", jollaista Höglund penää. Siinä vaiheessa kun olet niin kypsä, että pystyt jopa kansantajuistamaan omat aivoituksesi, on varsinainen tutkimusprosessi ohi. Sen sijaan on hyvin tiedossa, että empiiriset tutkimustulokset ovat raakatietoinakin haluttua artikkeliaimesta.

Keskiviikkona koetti Ruotsin Olof Hultén tuoreuttaa konferenssiteemaa kysymällä pikkunäppärästi: miksi tutkimuksen pitäisi muuttaa joukkotiedotusta. Tällä kysymyksellään hän auttamattomasti loksautti itsensä Sepstrupin C-tutkijoiden joukkoon. Pirteitä kommentteja esitti tanskalainen Olga Linné. (Huomionarvoista muuten, että pääkeskustelijat olivat kaikki miehiä - naisille suotiin toki kommentin mahdollisuus).

Millaiset eväät sitten jäivät näistä yleiskeskusteluista kotiin vietäviksi? Pohjoismaiset kollegat näyttävät toimivan vallan erilaisten institutionaalisten edellytysten puitteissa kuin suomalaiset. Huolestuttavinta on, kuten ehkä esitelmöitsijätkin yrittivät julkituoda, että tutkimuksen suuntautumista sanelevat pitkälti puhtaat hyötynäkökohdat. Jos lisäksi tutkimuksesi ei satu miellyttämään toimeksiantajaa, on projektille turha odotella jatkoa. Niinpä tutkimusintressit kollegoilla, jotka toimivat kiinnitettyinä mitä erilaisimpiin selvityshankkeisiin, määräytyvät tietenkin terveen itsesuojeluvaiston mukaisiksi. Kukaanhan ei

katsauksia

halua leimautua kriittiseksi tai B-luokan tutkijaksi -eihän?

VIELÄ VÄHÄN RYHMISSÄ ISTUMISESTA

En ole saanut tietooni, mitä keskimäärin muissa ryhmissä esitetyille papereille tapahtui, mutta luulisin tapahtumien noudattaneen oman ryhmäni (ny teknologi) mallia. Ryhmän kokoontumiseen varatun noin viiden tunnin aikana piti käsitellä yhteensä 8 paperia, jotka käsittelevät aiheita uuden teknologian, maan ja taivaan väliltä. Paperin tekijä sai kertoa työstään enemmän tai vähemmän huonolla englannilla, jos oli suomalainen tai tanskalainen, ruotsin kielellä taas jos sattui olemaan riikinruotsalainen, suomenruotsalainen tai pelkkä kouluruotsi-suomalainen. Valtaosa oman ryhmäni alustuksista esitteli tuloksia uuden tekniikan käyttöön liittyvistä tutkimuksista/ennustuksista. Käsitteäkseen tilastoista ja taulukoista on aika hankalaa virittää tieteellistä keskustelua. Suomalaisien esittämät paperit (Holopainen, Mäkinen, Wiio) poikkesivat kaikki tuosta raporttilinjasta ja jäivät vähäiselle käsittelylle. Jotain sentään jäi käteenkin: nyt tiedän, mitä pohjoismaiden posti- ja telelaitoksissa tutkitaan.

Ryhmien kannalta oli ikävää, että aikaa oli niin vähän ja että se käytettiin proseminaarimaiseen paperien käsittelyyn. Jos ryhmän johtaja olisi alustanut pohjaa yhteiselle keskustelulle, myös ne, jotka eivät paperia olleet laatineet, olisivat saaneet enemmän irti työskentelystä. Paikoin ryhmät olivat aivan liian suuria. Ryhmien johtajat olisivat myös yleisistunnossa voineet esittää tiivistelmän työskentelystä. Konferenssista valmistuu tosin syksyn mittaan raportti, josta toivon mukaan selviää, mitä ryhmissä tehtiin.

Irma Holopainen